

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Ioan. Petri Maffei, Bergomatis, E Societate Iesv,
Historiarvm Indicarvm Libri XVI.**

Maffei, Giovanni Pietro

Antverpiae, 1605

Historiarvm Indicarvm Liber Sextvs-Decimvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11473

atrox ac periculosum exstiterat bellum, nec nisi Regis & filiorum interitu restincta seditio. in Bungi quoque Regem aliquot principum conjuratio eruperat. ii, commisso demum pralio, victi cæsiq; otii deinde nonnihil ab armis fuit. patres ad prædicationem & consueta munia rediere. ac Deus item signis atque miraculis adjuuabat. agroti debilesque Iustrali vt plurimum aqua sanari: ex infestis diuturna possessione corporibus, Dei verbo fugata dæmonia. hæc & alia minimè deerant Euangelii firmamenta: sed nondum idcirco notabilis fiebat ad rectam fidem accessio. Pauperes ferme & inferiorum ordinum homines colla saluari subdebant iugo. contumax etiam tum & fastidiosa, verumtamen manus olim datura, nobilitas à Christiana humilitate ac mansuetudine egentiumque ac vulgi consortio valde abhorrebat.

LIBRI QVINTI-DECIMI FINIS.

HISTORIARVM

I N D I C A R V M

LIBER SEXTVS-DECIMVS.

INTER hosce tam varios dubiosque rei Christianæ successus, repentinum & graue apud Ceisanos quoque bellum exarsit. Columbanus Regi, qui Cottam pariter insignem obtinebat urbem, tres erant sororis filii, ad quos, de more gentis, hæreditas pertinebat. ii, expetitur ab insita dominandi libidine regnum, senecta auunculi detineri ægre ferentes, facta conjuratione Regem interimunt. inde ita inter se opes & imperium partiuntur, vt i natu maximus, nomine Parea Pandar, jus populis è regali solio diceret; minimus, cui Madunio nomen, (medio paucos intra dies extincto) militaribus copiis cum stipendio ac potestate præset. Ac primò quidè concordibus inter se animis agere visi: mox (vt est omnis dominationis malè fida societas) capitales inter vtrumq; dissensiones exorta. Queri Madunius, non pro dignitate meritisque tractari se, quippe qui præcipuo periculo

riculo & audacia nefariam vim ac sceleratas manus auunculo, cæ-
 teris hortantibus, attulisset; magisq; sese in dies à Pareæ consuetu-
 dine rationibusque alienum ostendere. at ille, nouis quotidie sese
 caputq; suum præsidii aduersus fraternas insidias impietatēque
 munire. inter cætera, cū Lusitano Rege per supplices litteras egit
 obtinuitque, vti nepotem ex filia, contra consuetudinem, excluso
 Madunio, in regni successionem iusq; adoptaret. Eo acriore incē-
 sus ira Madunius, exercitu coacto apertum fratri bellum inferre,
 Cottanos euasare fines, ad oppidum castra mouere non dubitat.
 Rex item, ne contra latronem ac perduellem, aggere mœnibusq;
 potius, quā armis ac virtute sese tutari videretur; malè auspicato e-
 ductis extra oppidum copiis, idoneo confidet loco. erat in eius ca-
 stris auxiliaria Lusitanorum cohors. ex iis gregarius quidam (te-
 mere, an à Madunio corruptus, incertū) plumbeo missili sine me-
 tu suis obuersantem Regem interficit. Tum proceres in urbem ex-
 templo sese recipiunt; nepotēque Pareæ, regis cōmuni consensu
 decoratum insignibus, in auita collocant sede. mox, diffisi adolef-
 centis ætati, ac popularium animis, instante præsertim ac minitā-
 te Madunio, nouum ab Noronia Prætoris subsidium petunt. Ille
 sine mora instruit classem: impositisque Lusitanorum millibus ad-
 modum tribus, ipsemet eam expeditionem obire constituit. præ-
 tendebatur bello, vetus cum Columbanō fœdus, & pia pueri panē
 circumuenti defensio. sed arcana suberat profectiois illecebra, q̄
 à quibusdam pro certo accepisset Prætor, auri argentique thesau-
 rum in vrbe Columbo repertum, quo si potitus foret; & Lusitanum
 crebra erogatione exinanitum ærarium opportunè suppleri, & se
 suosque facili negotio ditari posse consideret. Hac mente consi-
 lioque profectus, in columi classe Columbum defertur, leucas ab
 vrbe Goa ducetas. descensione facta, primūm omnium in thesauri
 perscrutationē toto pectore incubuit: & exacerbatis peracri quæ-
 stione oppidanis, ad eō vt non pauci ad hostem subinde transfrent;
 ingenti labore miseriāque tandem eruit, quod aureorum centum
 millium summam expleret, quātum in classis bellique apparatus
 insumpserat. Inter hæc Madunius contractis vndique copiis intra
 Ceitauacam urbem, à Columbo nouem introrsus leucas, intenta
 cura sese munire pergebat. Promotis eō signis Prætor haud magna
 mole urbem expugnat; direptamque, ferro & flammis excindit: de
 Madunii exitu nihil traditur. inde, firmato pupilli regno, quā in-
 uenta pecunia lætior clariorque, Goam sospes reuertit. Ab Goa,
 renouato impetu, Ciembē insulam petit, receptaculum latronum
 Malabarium, in Cocinēsis regis damna pernitiemq; imminētium.

hanc

hanc frustra nuper à Caprali circumfessam, ipse haud incruentam
victoria tandem cepit; Malabaribus partim cæsis, partim in ser-
tutem abductis. Circa idem tēpus, auidē cupienti Solimano Tur-
carum tyranno, occupandæ Armuziæ vicinique tractus oblata de-
nuo spes, Mahometanis inquilinis odio Lusitanorum per clande-
stinos identidem nuntios litterasque sollicitantibus. ea si obtinuis-
set loca, per breui in Cambaiam & Indiam transitu, Lusitanos que-
stuosissimi commercij fructibus, & iniusta longinqui maris posses-
sione, facillimè depulsurum. Eiusmodi stimulis incitatus Turca,
cupidus præsertim delendæ ignominia ad Diu priorē bello sus-
ceptæ; Peribecum vnum è Præfectis, qui ad Mecam agebat, classem
ab Suezio properè iubet accersere; & Aden claustra quam occul-
tissimè præteruectum, Arabia Felicis quicquid Lusitanorum cu-
stodia teneretur, nec non Armuzianos fines, repentino aduentu (si
res patiaturi) nuadere; cum eo tamen, vt ad colligendam clemen-
tiæ famam, incolarum animos benigna oratione ac promissis alliceret
prius, quam incendiis, cædibus, populatione vexaret. Ille, tri-
remibus quinque & viginti, onerariis duabus extemplo deductis
ornatisque, celeritate vsus & secunda nauigatione Mascatum ap-
plicuit. Lusitani sexaginta, duce Ioanne Olisiponensi, eam ar-
cem obtinebant. ij, vel subito classis appulsu perterriti, vel à con-
meatibus imparati; Peribeco saluis corporibus & libertate dedi-
tionem faciunt: eiusq; mox deditionis luere piaculum; à barbaro,
contra pacationis fidem & Solimani mandata, malè mulctati & in
custodiam & vincla coniecti. Eius rei fama pauidis illico nuntijs
Armuziam allata, cum in maius, vt fit, cuncta certatim auerent;
ita occæcauit animos omnium, vt amentes repente Mahometani
pariter & Christiani diffugerint. Rex cum proceribus in-
ruta iam sese receperat loca. ciues & inquilini, partim arreptis que
carissima habebant, partim etiam præformidine ac festinatione
relictis; alios alij montes, alij proximas insulas petunt. duo tum ad
Armuziam è Societate I E S V agebant patres: eorum alter, ad na-
uandam in extremo discrimine Lusitanis operam, sese cum ijs in
arce inclusit; alter neophytos, ne mortis metu à Christo defice-
rent, corrogatis in alimenta pecuniis, ad Mogastanem contineris
oppidum ingenti labore traiecit. eumque ibi gregem ad vsque tra-
situm illius tempestatis cum fide cura que tutatus est. At Peribe-
cus obuio nemine prouectus, vacuam hominibus, gaza refertam
urbem, ad Turumbacum ab arce procul ingreditur: aduersus Lusi-
tanorum eruptiones militem idoneo loco disponit: dein cæteris
deripiendi oppidi signum dat. Pauca tum erant emporia Armuzia-

No diuicijs comparanda: vsque aded multi omnium ferme natio-
 num institores varias illuc primæ notæ merces opesque congesse-
 rant. Ergo tantum pretiosæ vestis, gemmarum, & vniouum, auriq;
 & argenti exhaustum; quantum alioquin expedita ad iter facien-
 dum aliquot nauigia capere potuerunt. exposita dein ad arcem
 oppugnandam & aptè locata muralia tormenta. queis Peribecus
 præcipuè infestum sibi vnum è propugnaculis tanta pilarum vi si-
 ne intermissione quassauit, vti solutis iuncturis bona pars muri
 prociderit. adeoque certis ictibus pares globi in aduersa tormen-
 torum ora contorti; vt nostris amplius ex eo loco iaculandi facul-
 tatem etiperent; nequè inter verberationem omnino quisquam o-
 stendere sese pro piuinis auderet. Ea edita strage, haud tamè ad sub-
 eundum, conferendaque manus Turcæ animus fuit; siue ad aspor-
 tandam festinaret prædâ; seu præsidij magnitudine territus, quod
 Lusitanos bellatores amplius octingētos, omnibus rebus ad susti-
 hendam vel oppugnationem vel obsidionem instructos; arce con-
 tineri non dubiè comperisset. Ostentata igitur in speciem, dein o-
 missa pugna, Queixomem insulam, quod multos ex vrbe confugisse
 audierat, protinus petijt: oppressisq; ac variè cruciatis, quicquid
 secum asportauerant fortunarum extorsit. inde grauè spoliis clas-
 sem ad Bazoram urbem, quæ in intimo est Persico sinu Turcicæ di-
 tionis, applicuit. ibi rēcognitæ manubię, & è molesta iactatione
 refectus miles. At Goam vt primùm circumsideri ab Turcis Armuzi-
 anos allatum est; Prætor, quanta maxima potuit classe exercitu-
 que coacto, Diu sine mora processit. inde, ne præsidijs Indiã nu-
 daret, cum partē copiarum Antonium Noroniam iubet Armuziã
 pergere. Profectus, desertam direptamque urbem, itemque solutã
 dudum arcis obsidionem inuenit. intento dein reuocandis habita-
 toribus, triremes duas è freto in altum egrēdi nuntiat. Peribe-
 cus, Mecam ante hyemem rediturus, pretiosissimis vtramq; rebus
 onustam, nocte per summum silentium à Bazora soluerat, reliquis
 deinceps pari silentio sequuturis. Ad harum conspectum Anto-
 nius confestim; anchoralibus præcis, abeuntem latronem inse-
 quitur. at ille, ante capto iam spatio, per summam & remigum cō-
 tentionem, & nautarum industriam, vix tamen atque ægre instan-
 tium ab tergo Lusitanorum effugit manus. Inde mœrens tam par-
 uo sibi mōmento elapsus hostem Antonius Armuziam reuertit;
 aditaque Regis iussu arcis præfectura, classem, vti mādauerat, Præ-
 tor, Didaco Noroniæ tradidit. Eius ope ac præsentia dum fauces
 freti vicinamque oram attentè percursat, profugi maris accolæ in
 patrias reuocati sedes, inclusi que intra sinum hostes, capto haud

semel impetu cum ex angustiis erumpere conati essent, onerariis duabus amissis præclare cohibiti, quoad urgente demum hyeme Turca Bazoram, Noronia Goam in hyberna concessit. neque iisdem exactis, Prætor, cui puniendæ Turcarum audaciæ cura vivebat in pectore, Fernandum filium cum magno nauium ac militum numero ad easdem obsidendas fauces maturè transmisit. is celeritè cursu in Arabiæ conspectum delatus, speculatoriis nauigiis quouersum dimissis, cognoscit partem triremium, ceteris ex intervallo sequentibus, cursum ad fauces intendere. continuò classarios ad demendum nomini Lusitano dedecus, atque ad vlciscendas fratrum ac sociorum injurias cohortatus, ad Rosalgatum promontorium dirigi proras jubet. inde oram legens, circa Malcatu obuias triemes habuit octo: ex vitandicongressus causa, cum litus propemodum singulæ abtaderet, Fernandus è celsarū numero tres rostratas, castellorum instar, vltro in arenam inflatis velis inferre non dubitat. inde transitu alueis ac missilibus intercluso, habiliores ad cursum dromones & expedita nauigia, quæ remis agerentur, egregio milite instructa, in hostes immittit. ii, desperatis rebus, cum iactura triremium sese in terram parantes ejicere, oppressi celeritate nostrarum nauium trucidantur: ac nullo pænè certamine triemes abductæ, ceteris Turcis è longinquo spectantibus, qui suorum casu perterriti, ac Mecam ne si liceret quidem tanta accepta clade redire non ausi, longiore ambitu in Cambaiæ fines ad Cindiscanem regulam perfugere. is, in fidem acceptos ac supplices, repetente dein Lusitano, ita seruaui, vt in eius gratiam triemes, ad vnam omnes membratim dissolutas, ad nauigandum prorsus inutiles fecerit. Eam satisfactionem Prætor Lusitanus accepit. Fernandum interim, haud leui parta victoria, quominus sincero gaudio frueretur, cura de illis in breuia rostratis angebat: ne in hinc penitus euelli non possent. verum postquam plenior accedente æstu paulatim alleuari capte, iam que salo prorsus libera atque agiles innabant; tum verò plausus & clamor militum ac nauitarum exortus, velisque in Orientem datis, Goam incolumes ingenti omnium gaudio peruenerunt. At Peribeco, cum duabus quas dixi triemibus prospera nauigatione Mecam reuecto, male partis opibus diutius frui non licuit. Solimani iussu, cum rei gestæ seriem postea didicisset, execrandæ rapacitatis atque perfidiæ pœnas capite abscisso persoluit. Per idem ferè tempus, periclitanti Parauanæ Ecclesiæ priuato consilio ac virtute subuentum. Indici maris oram, præsertim quæ ad Cori promontorium vergit, distractis tum in diuersa Lusitanis viribus, Malabares, Turcis immi-

sti, la-

sti, latrocinijs & incursionibus infestam nomini Christiano reddiderant; nauibus ad viginti, anni vix spatio interceptis, iidem oppidum Punicale, oppugnantibus ab terra Mahometanis, admodum ipsi classe vi ceperant, Henrico Henricio è societate IESV, nec non praefecto praesidii Lusitani cum vxore ac liberis & quinquaginta militibus in custodiam datis: quòdque multo erat detestabilius, Parauanos aliòsque neophytos ad quinquaginta millia varijs artibus ab Christo abducere nitebantur. Eius rei Cocinum multiplex iam fama peruenerat: itemque per litteras Paraua Christiani tam duris in rebus opem ab ea ciuitate precibus infimis implorabant: ac demum, instanti minaciter hosti, vt Christiana desererent sacra, consensu responderant, nisi intra quintum diem subsidium à Lusitanis venisset, tum se de religione deliberaturos. Interim Cocini cognito sociorum extremo discrimine, ingens inceserat dolor, quòd arario exhausto, & absente magna parte iuuentutis ac nauium, publicè Parauis opitulandi nulla esset facultas. Inde cum vulgò mœsti perplexiq; casum vicinæ Ecclesiæ miserantes, haerent, Egidius Fernandus Caruallius in communi causa præcipuam Christianis operam nauare constituit, eximia pietate pariter ac fortitudine vir; quã nuper in obfidione Malacensi nobilitauerat. Is contracta vndique pecunia, & omni panè domestico instrumento in idipsum oppignerato; quãuis tum è crure altero laboraret; biremes quatuor, manciam vnã, (actuarii genus id est) confestim omnibus ad bellũ rebus ornauit. multis deinde cum lacrymis per sacram cõfessionem expiatus, cœlestique refectus cibo, in hostes duxit intrepidus: eosque ad Calecarem vicum assecutus; vno IESV nomine fidenter inuocato, renouatis quæ iam consenuisse videbantur militia Lusitanæ miraculis, rostratas minores duodecim, lenunculos, quos vocant cialatones, amplius quadraginta, momento fudit fugauitq; in terram dein egressus, Mahometanorum ædificijs ignem iniecit; Henricumque grauiã & acerba multa perpeffum, cum reliqua Lusitanorum manu è vinculis eripuit. Sub idipsum ferè tempus, quo aduersum Christi fideles Malabaricagrallabatur impietas, (ex quo facilè diuini tonsilli ac destinationis appareat altitudo) ex eadem natione gloriosum Euangelio testimonium perhibebant Malabares adolescentuli sex circiter & triginta, ab nono ætatis anno ad septimum vsq; decimum. hosce, Lusitana qua vehebatur nauis, circa Arabiam à Turcis excepta, cum à Christo ad Mahometem traducere summa ope barbari conarentur, postquam alternis blanditiæ minèq; nil proderant; ad verbera cruciatulque descendunt.

Adduntur ad cæteram immanitatem stillæ adipis igne liquari. ea tormenta, multasque præterea iniurias, puerorum virtus fidesque vicit egregiè, Turcæ obstupefacti constantia, ab ijs vltra vexandis tandem abstinere. At Caruallius, præter insignem apud Indos gloriam, ab Lusitanis quoque, & ab ipso in primis Noronia, debitum tantæ virtuti & caritati præconium tulit: dumque digna talibus factis exquiruntur præmia; interim è regio fisco quicquid in eam expeditionem insumperat, benignè tepensum. Eodem Noronia Prætor, cum alia, tum duo præsertim horrenda fuere naufragia. Emmanuel Sosa, cognomento Sepulueda, qui Diensi (vti memoratum est) præfuerat olim arci, vir opulentus ac splendidus, ducta in matrimonium Eleonora Garziæ Salæ tum Prætoris filia, tactus desiderio patriæ, pressam diuitiis rostratam excelsam Cocini cõscendit. sequebatur vxor, ac parui liberi; & Pantaleon Sala, & nobiles aliquot; & præter nautas, famulorù etiã ac mancipiorù turba: in vniuersum capita fermè sexcenta. Ianuarij mensis initium, Lusitaniam ex illa petentibus ora, statum soluendi tempus. ventorum id vices, ac dudum explorata nauigandi ratio postulat. Sosa cum cæteris, quòd impeditior ad Coulanù coemptio fuerat, non nisi Februario mense profectus, circiter Idus Aprilis Casrarium littus aperuit. Inde leni flatu prouectis, circa Bonæ spei promontorium vehemens ab occasu obstitit ventus, idque cum fulgeris, & cœli fragore, tetraque ac minaci nubium vi. Tum inhorrescens mare paulatim attolli, maiorésque in singula momenta ciere fluctus. Cum in aduersum obnitendi, remigio destitutis, nulla esset ratio; paulisper addubitatù à nautis, vtrum demissis antenis, in salo transitum tempestatis expectarent. verùm Oceano magis magisque fauiente perterriti, simul propter anni tempus abjecta superandi promontorij spe, retro in Indiam pari consensu vela dare constituunt. Sed ne id quidem è voto successit, adeò violenti ac repentini flatus ab Oriente, diuersisque coorti plagis, quassatæ iam nauis in perniciem conspirauerant. Horum impetu vela primùm discissa: malus deinde, mox gubernaculum, frustra fluctus euitante magistro, diffringitur. præterea costis immodica iactatione conuulsis, multo plus accipiebatur vnda, quàm vt exhausti aut egeri summa turbæ navalis contètionè & industria posset. Neque, præcipitata leuandæ nauis bona onerum pars, auertebar, exitium. per hunc modum spoliati armamentis, obuersante perpetua motis imagine, dies aliquot in alto iactati, postremò vrgētibus à meridie ventis, certum ad naufragium ad terram appelluntur. neque erat in malis potius quicquam, ni viuentes videntesque haurire profundo,

fundo, vel in cæca vada syrtesq; adigi mallent: ad teli ergo missum iactæ ab utraque parte anchoræ, dum scaphis, quæ vna supererat salus, in continentem euaderent. Sosa ante alios cum vxore filiisque, & primariis aliquot, raptim elata pecunia gemmisque, transfugit haud sine ingenti periculo: vsque ad eò immanes toro littore moles aquarum illis reciproco frangebantur. neque idem effugium ceteræ multitudini paruit; scaphis, post vnum alterumve trajectum, in dorso sa breuia impactis & cõminutis. Eodem ferè tẽporis articulo achorarius funis in Austrum obuersus, quamquam valido nexu & crassitudine, rumpitur. Tum qui remanserant, diuisa nauis latera, & vasto dehiscens hiatus alueum conspicati, erumpentia ex imo dolia, sarcinas capsasve corripunt; seque, incertam ad spem, qua cuique proximum est, in mare dimittunt. Miserando hinc spectaculo, immistos fluitanti gazæ mortales, & naualia instrumenta passim agi ferrique cerneret. Periere ab ipso statim deiectu, Lusitani circiter quadraginta; ex aliis nationibus, ad septuaginta; reliqui haud semel operi fluctibus, ac turgido spumantique æstu in diuersa raptati, ad hæc, seriniorum incussu liuidi, aut clayorum squamarumque ictu cruenti, (tantus amor est lucis) tandem semianimes in sicco vestigia posuere. Vix dum euaserant; cum in conspectu omnium, vacua hominibus carina subsidit; & arenis illata, duas primùm, dein quatuor in partes, ad extremum in minutissima frusta dissiliit. hæc maximè clades ad vltimam penè rerum desperationem Lusitanos adduxit. quippe consilium fuerat, è reliquiis naufragij subitarium dromonem intentis vestibis ad cursum aptare; atque vbi licuisset, cum delectis terro Sofalam aut Mosambicum opis petendæ causa transmittere. Eam quoque sibi facultatem ereptam videbant, cum è discerpto nauigio laceroque vix vlla fragmenta cubiti mensuram excederent. paulatim dein, quæque supernatauerant, quæque obruta fuerant, penè cuncta cum cadaueribus in littus eiecta: ipsæ quoque demum anchoræ, hastæque & minora tormenta, quamquam hæc quidem prorsus inutilia; sulphureo omni corrupto puluere, neque villo conficiendi apparatu. Inter hæc autumnus abierat: &, quod ab æquatore in meridiem gradus vnum & triginta distat regio, resouendæ turbæ, frigore, inedia, vulneribusque torpenti, Sosa complures excitat ignes. tum ex aliquot oryza semicorruptæ modiis ac falsamentis, quæ tempestatis iniuriæ superfuerant, cibaria in singulos parcè diuisa; quod squalida circum arena, ac nullum esset cum inco-

lis, fera & inhospita natione, commercium. dulces tantum in proximo scaruſignes emicabant. atque ob id, connexis in orbem lentiſ, aduolutoque ſaxorum pondere, vti ſecuras exigent noctes, loco munimenta circundata, & quatuor in partes, vt aſſolet, vigilia diſtributa, quas intempeſta nocte haud ſemel circuibat Soſa; neque vllum, in tali calamitate, boni & ciuis & præſecti omittebat officium. Tredecim ferme dies curationi corporum dati, mox de ſumma rei deliberatum, quid agerent, quò ſe conferrent, nemini dubium fuit, quia oram tenentes, ad flumen contenderet, cui Laurentius Marcheſus olim ab ſancto Spiritu nomen indidit: eodemque Luſitani ab Soſa & Moſambico mercionii cauſa cominebant. id flumen à ſtatiuis in Orientem aberat leucas centum & octoginta. Ab hoc decreto Soſa, quamquam præcipua in clade, tamen ceteros ipſe vultu ac ſermone confirmat, ne aſperis in rebus deſponderent animos, qui ſe pelago committant, iis ſamem, ſitim, iacturas, arumnas, omnia in comoda eſſe debere propoſita: quæ ſi contingant, non ita mox cadendum, quaſi ea nūquam euentura exiſtimariunt. ad hæc, pro ſuis quiſque delictis eterna ſupplicia meriti; breuia ac temporalia non inuiti perſoluant. Simul, eo infortunio, non quid perdidert cogitandum, ſed quod eualerint, amiſſe multa, ſed perire vnà cum iis, quæ amiferant, potuiſſe, monuit inſuper, vt inter efferas deſtituti gentes, nullum deinceps niſi in conjunctione & concordia præſidium collocarent. nemo ſeorſum, omnes in commune conſulerent: nihil neque diſperſis & vagis tutum, neque conglobatis & conſentientibus noxium fore, poſtremo præcatus eſt cunctos, in ratione itineris, Eleonoræ & filiorum vel ætati vel ſexui parcerent; ſeque validi & robuſti ad infirmorum vires attemperare ne grauarentur. Ad ea ſucclamatum, duceret quò velleret; & quo modo. ſe ab eius auctoritate arbitrioque non reſuſuros. Per hunc modum corporibus & animis vtunque firmatis; hoc maxime ordine capeſſunt iter. Præcedebat Soſa cum vxore virilis animi femina, liberisque propter ætatem ſecuraris; & Andrea Vaſco nauis magiſtro (is præceſſum Crucis vexillum ferebat) & Luſitanis aliis octoginta, ſeruis præterea centum. hi puerulos tergo per vices; Eleonoram informi pileto geſtabant. ſequebantur cum ancillis & imbelli turba nautici. agmen in fauſtum Pantaleon, & reliqui cum mancipiis Luſitani cogebant. Mordicis, inde itineribus, per infeſta Caſtrum incurſionibus & uoculis animaribus loca progreſſos: inuia rupes; excedentia in nubes juga, deſpectu horrendo conualles, æcnoſa voragines, in ſcra imbribus hybernis, ſumina excipiunt. iis dum ſuperandis, humilia procul yada,

vada, clementesque montium ascensus ac descensus inquirunt; litoralium spatium triginta non amplius leucas, crebro ipsi ambitu flexuque, caecis ad haec erroribus, in centum profus extendunt. Mensis inter haec voluitur. simul, extrema quoque inopia, consumptis iam omnibus alimentis, confictari capti. Sustinebant famem primo conchyliis, putresque cetorum artus, & alia maris eiectiona. dein, ubi a littore abscesserant, siluestria poma baccave: tum tenerissima frondium, postremo bestiarum cadavera & ossa quolibet igne tosta, pellesque mollitae. Nec leuius torquebat sitis, cum oppido pauci, nec nisi magna praesentis pecuniae mercede, aquandi causa de via decederent, insidiantium ex occulto latronum impetus, atque leonum etiam ac tigrium ignota cubilia metuentes, enormia inde aquae pretia: uti octo interdum aureis hemina constaret. Inter quae subinde aliqui lassitudine, inedia, siccitate confecti, deploratis viribus, Aethiopi diro, belluisque, & alitibus praeda restabant, suprema ad suos mandata dantes antecedentibus: quorum in animis, ut fit, diuturni terrores & proprium cuiusque malum, omnem paene miserationem ac sensum alienae calamitatis exstinxerat. Solum tamen, cari aliquot relictis, supra modum angebant. uxoris vero quotidiani labores misericordiae propemodum emouerant: quamuis illa quidem sese marito infatigabilem corpore pariter animoque praestaret comitem, ac baiulorum destituta ministerio, dudum suis ipsa pedibus ambularet, addens caeteris animos, & in partem oneris, tenere proli subleuandae succedens. Quarto mense ad annum Sancti Spiritus peruentum ab insciis. causa latendi fuit, quod audite conceptaeque animo magnitudini haudquaquam respondebat flumen, (quippe tribus alueis ea regione decurrens, in exitu iungitur) & idonei ad percontandum explorandumque interpretes deerant: siquidem Aethiopicis ex alia longe regione mancipiis, quae habebant in comitatu, nondum erat cum iis populis tanta societas linguae, uti per illos possent, quae vellent, probe cognoscere. Per commodum cecidit, quod regulus ea tenebat loca, miti admodum praeter aliorum consuetudinem ingenio vir, beneque in Lusitanos animatus, quod illi placidum & equum paulo ante commercium cum ipso Laurentio Marchesio & Antonio Calderia fuisset. Is, peramanter acceptum Solum & reliquos apud se, dum aliquis ab Sola infitor appareret, omni arte retinere conatus est, partim ab insita humanitate, partim etiam proprii commodi gratia, quod finitimis implicitus bellis, tepestiuo firmoque sibi auxilio diuinitus oblata hanc putaret manum, ac proinde, post multa benigni vultus inuitamenta, denique gestu, nutibus, & incerta

vocum significatione denuntiat, haud procul abesse inde potestatem se Regem, impium, & rapinae aduerum: si pergant, praecipuis consilii poenas duros. Nec preces, nec monita profuere, quo liberalius habebatur Sosa, eo magis fraudem suspicatus, porro abire contendit, nauiculisque ab eodem regulo impetratis fluuium traiecit. Quinto die ad medium amnis brachium processere, leucas iam a naufragio trecentos emensi, e quingentis comitibus ad centum & viginti variis cladibus redacti non amplius id quoque brachium, conductis pretio litribus, imminentium ignari transmittunt. maiore dein usu linguarum, per interpretes haud dubie cognitum, id esse flumen, quod tanto iam diu labore quaesissent: & eiusdem habitus albos homines illuc nauibus itare consueisse. non longe a mari is locus aberat. falsi ex eo latices: neque ullam dulcis aquae venam circum apparere constabat. ad haec, solum plane incultum ac sterile. cum ibi Lusitani, malis victi, sub nocte necessario confidissent; postridie aduentantes Aethiops ferme ducentos aspiciunt. ac primo adesse praedium iati, arma, quae male iam sustinebant, expediunt: reliquias virium ad repellendos fugandosque latrones intendunt dein, postquam pacatus appropinquabat Aethiops; ac, quinam, & unde profugi, blandè quaerebat; sumpta fiducia, infortunii summam, & exhaustos labores, per interpretem exponunt. cibaria tantum, neque ea gratuita, iure gentium petunt: ferramenta genti expetita conciliando commercio proferunt. Haud spernenda crescendi occasio barbaris visa. tantum de re ex tuto aggredienda solliciti, ac toti è fraude mendacioque conflati, respondent, nihil esse comitatus in promptu: haud ita distare oppidum: eò si accesserint, hospitaliter ac benignè cunctos ab Rege tractatum iri. Suae debet requiem vltima lassitudo, & inuentus agnitusque tandem exoptati fluuii terminus: vana insuper fames urgebat ac sitis, ager sane, ducibus iisdem ad oppidum tendunt. iamque successuros per viatorem ingressu prohibet Rex; densae arbores in vicino ad signata, quarum umbra sese vtrunque reficerent, sex ibi dierum fuit mora: clauos ferme reuulsos è naufragii tabulis cum carnibus nutrituque alio permutabant: sitim leuabat in proximo fons. contracta inde cum incolis nonnulla consuetudine, perniciosam in spem hospitii Sosa paulatim inductus, mercatoris cuiuspiam aduentum ab Sosala, si liceat, ibidem operiri constituit. id ipsum Aethiopes cum valde hortarentur; ex his missi ad Regem, qui Sosae interim, & coniugi, caeterisque pro instituta societate paulo commodius diuersiorum peterent. Ille, popularium haud absimilis, omnibusque artibus ad fallendum instructus, iubet Sosae renuntiare; se

suosque

suosque optimo esse in aduenas & calamitosos animo: sed quomī-
 nus eos adhuc intra oppidum admiserit, duabus maximē causis
 retardatum. altera, quod magna tum annonæ penuria vno omnes
 loco sustentari nō possent: altera, quod ferro succinctos, & vario ge-
 nere telorum, incolæ semipardi, ac sudibus tantum adsuēti, majorē
 in modum extimescerent. Si animum inducant Lustrani, ad pacatæ
 mansionis fidem arma interim apud se custodienda sine dolo depo-
 nere: se domi suæ Præfectum primoresque benignē habiturum: re-
 liquos, circumfusis oppido vicis, fida in hospitia diuisurum. Dura
 omnino postulata visa concilio. sed recusantibus extrema necessi-
 tas & egestas instabat. ergo nemine præter vnā Eleonoram dis-
 suadente palam; Sosa qui amicē monenti atque inuitanti regulo
 priori abrogauerat fidem; repudiatis Eleonoræ precibus moniti-
 que, se ac sua demum omnia insidioso huic præpostera credulitate
 permittit. cohors reliqua ducis auctoritatē sequi non dubitat tra-
 dita exemplo arma præmittuntur ad Regem: Sosa cum vxore, libe-
 risque, & fidelibus aliis ferme viginti sublequitur. ceteros quinos
 vel senos regii præfecti varia in loca diducunt. necdum ad inhospita-
 les peruenerant casas, cum destitutos ac diremptos ab ope mu-
 tua; non peculio tantum, si quid abditum gerebant, sed vestimentis
 etiam quamquam attritis ac laceris exuunt; eaque nocte malignē
 admodum pastos, manē sustibus conuictisque per summā perfidiā
 & immanitatem tectis ac vicis exturbāt. Rex, gemmis, auroque, &
 argento, & quod pretiosi reliquum Sosa & familiaribus fuerat, a-
 uidissimē rapto, corporibus tantum ac vestimentis abstinuit; domo-
 que cunctos item exegit, insuper increpans, clementia adductum se
 nō pro meritis tractasse vagos piratas, & communes humani gene-
 ris inimicos. Tum demum sensere Sosa comitesque, quam stultē
 sese inermes ignota ac barbaræ fidei credidissent. Neque hic finis
 miseriarum fuit. namque dum inopes, cōsiliis, solutis ordinibus, nul-
 lo rectore, nullo signifero, passim incerto errant gradu; noua repē-
 tē Æthiopum manus, præacutis armata sudibus, in Sosa manipu-
 lum inuadit: ipsūque & cæteros vtriusque sexus nullo discrimine
 vestibus nudat, obnoxios, & contra ne hiscere quidem audentes. a-
 deo ablatis armis ceciderant animi. Eleonora tantum, generis me-
 mor, ac pudoris ad vltimum retinens; obniti acriter, pugnis quin e-
 tiam colaphisque barbaros vltro ad necem irritare: quoad mariti
 denique hortatu, & deficientibus iam planē viribus, abstinit. nec mo-
 ra: detractæ direptæque vestes; metu ac pudore confusis qui ex infe-
 lici comitatu restabant, atque ab tanta rerum indignitate auer-
 gēribus oculos. tū verò, castæ matronæ tristior omni morte lux visa,

defodit arenis è vestigio sese: quæ super eminent, soluto raptim h
 soque obtegit crine. mox ad Andream paucosque superstites, voc
 „suprema: Vos quidem, inquit, duci vestro fidem egregiam præstiti-
 „stis, optimi viri. nil ultra opus est. ite, vobisque ipsi tandem aliqua-
 „do consulite. ac, si quem patriis olim finibus reddi contingat, re-
 „nuntiate quò loci mea me maritumque delicta perduxerint. Mos-
 stum inde silentium immobilis tenuit. cara tantum intuenti pigro-
 ra, iuges riui lacrymarum denso cum gemitu profuebant. Solæ
 tem altus mœror ac dolor vocem incluserat. cumque defixo in ter-
 ram obtutu, aliquandiu attonito ac stupenti similis adstrisset,
 paterna demum exstimulante cura, proximam in siluam quarendo
 qualicunque nutrimento secedit. inde regressus, Eleonoram
 triduanò ieiunio fletuque pænè cõsumptam, è filioli alterû pro-
 fus extinctum offendit, eumque suis ipse manibus terræ mandauit.
 Postridie eodem pabulandi functus officio, coniugem vnâ cum fi-
 lio exanimem reperit, & lamentabili circum vociferatione com-
 plorantes ancillas. Hisce confestim summotis, in dextram iacentis
 manum aliquandiu reclinato capite incubuit: dein, iisdem ad-
 iuantibus ancillis, cadauer vtrumque sepeliit, nihil vnquam
 effatus. postremò sese iterum abdit in sylvas, ibi laniatum a fe-
 ris putant. nunquam deinde comparuit. Hunc exitum, inter
 paucas miseranda Sofæ peregrinatio terra marique sortita, cum
 seculi huiusce tertius & quinquagesimus ageretur annus. reliqui
 ad centum, scedo agmine, rerum omnium inopes, diu errabundi,
 variis casibus ad sex & viginti redacto numero, cum pro captiuis
 haberetur, denique ab nauiculario Lusitano, qui eboris mercandi
 causa regionem eam à Mosambico perierat, sestertis in capita qua-
 ternis redempti. in iis Pantaleon fuit, qui ante hoc biennium, ex-
 acta iam ætate, verum præualens viribus, Olisipone subito neruorâ
 stupore apoplecticus obiit. Cæterum tanta Sofæ calamitas longè
 lateque vulgata misericordiam hominum ciuit: cupiditatem & au-
 daciâ non imminuit. Anno quippe insequenti, nauarchi alii quin-
 que Lusitaniam versus Cocino soluere. Fernandus Aluarus Capra-
 lis cunctis præerat. ex iis nauibus vnâ tantum Olisiponem post va-
 ria discrimina tenuit, aliarum incerti euentus, Prætoria excepta,
 cui à Sancto Benedicto erat nomen. Hæc quantum patebat con-
 stipatis ad summum oneribus, vix vt nautico ministerio spatia su-
 peressent, in medio cursu aduersis ventis & fluctibus labefacta,
 cum deploratam duceret sentinam, ipsa item circa Bonæ Spei pro-
 montorium ad littus, quod appellant Natale, vi tempestatis alli-
 sâ dirumpitur. inter enatandum perire ad ducentos, cæteri ferme
 debili-

debilitati ac semianimes deserto in litore corpora postrauere. Mesquita Perestrellius, qui cladi superfuit, ac totam accuratè descripsit, varios insolitòsque addit terrores. ingruente procella, caecodemonum choreas in sublimi visas, ab infortunio dum se miseriam ad viam parant, silentio noctis nautica errantium ibidem animarum exaudita ceueumata. Ceterum hi naufragi iisdè ferme quibus priores itineribus casibusque, illuue obsiti, macie enecti, cum à trecentis amplius ad tres circiter & viginti rediisset summa, redempti pariter à Lusitanis negotiatoribus, miseriarum & patientiæ documentum, ad Sofalam atque ad Mosambicum ægerrimè peruenere. Sub idem tempus, Alphonso Noronia, cum circiter quadriennium prouinciam administrasset, successor aduenit Petrus Mascarenias idem, qui Xauerium olim ex vrbe Roma in Lusitaniam adduxerat. Is, qua erat in Deum pietate, bonis maiorem in modum approbantibus, ante omnia ad euellendos ethnicos ritus ac superstitiones, quarum adhuc erant in vrbe Goæ multæ reliquæ, studium & cogitationes intendit. simul neophytorum libertati, commodis, immunitatibus, è Regis decreto cum fide curaque consuluit. Idem, sollicitantibus iterum ab Idalcanis odio Mahometanis proceribus, ac præsertim Inele Maluco, Mealem, qui Goæ dudum in libera custodia tenebatur, cum equitum peditumque præsidio in finibus Decanæ regni, Ponda constituit. Goam dein regressus, vixdum anno vertente Prætor, morbo decessit. Huic è regio chirographo ritè suffectus è prima nobilitate Franciscus Barretus. hoc Prætor, Mealem à Ponda Inel Malucus cum duobus equitum millibus in Decanæ terræ interiora perduxit. Ab rerum nouarum cupidis, qui que sæuo tyranni seruitio premebantur, ad mitem ingenio virum ac iustum regni heredem cõkursus illico fieri captus; neq; se Idalcã aduersus ea segniter comparabat. inter cætera, diffusus popularium voluntati, magnas firmasque cõpias è Narsingano regno haud leui mercede conduxerat, ac postremò signis collatis, haud dubiè victor euasit. Meales ad Nizamalucum è fuga se contulit. Goam inde repetiit. ibi reliquam exegit ætatem. Prætor interea firmando imperio intentus, Ciaulanam arcem, vicino subiectam & obnoxiam colli, in eum ipsum collem transferre statuerat. coacta ergo in id classe, cum fabris aliòque apparatu Ciaulum petiit. Non latuit ea res Nizamalucum. is, ne geminum pro vno iugum acciperet, armato milite prior locum in sedidit. neque Prætori tentanda res visa per vim. dissimulato consilio, & renouata cum Nizamaluco amicitia; ad lustrandam Borealem plagam de more perrexit, nullaque memorabili gesta re, Goã ante hyema-

hyemales motus reuertit. Sub hæc Idalcã victis perduellibus ferens, in Canarinum limitem præfectos cum exercitu misit. ii excelsis turmulis castra posuere, præterfluebat amnis incerto gurgite, præcipitibus vtrinque ripis. ex hisce munimentis Mahometani crebra excursionem terrestres ab Goa com meatus arcebant. Aduersus eos Prætor ex insula peditum tribus ferè millibus & paucis equorum turmis in continentem traductis, cis flumen è regione hostium in ipsa valle consedit. Mahometani interim è superiore loco incædiarias bolides & varii generis tela torquere. Prætor, conferendæ comminus pugnae audis, quod ponti materia deesset, transitum ex omni parte circumspicere. postquam dubias voragines & cuncta vndique prærupta cernebat, admotis acriter equo calcaribus, vti erat cataphractus, qua in arctum coibat flumen, immani saltu transiit: ac tanta fuit incitatio, vti diruptis ephippiis propemodum ex equo delaberetur. idem ausi ducis exemplo quidam, protinus in terram effusi, & ruentibus super eos equis obtriti, cætera copia, simulatque trans amnem conspectus est Prætor, qualicumque demum reperto vado, per æqua per iniqua traji ciunt: ardentisque animis in hostem aduerso cliuo succedunt. Non tulere impetum Indi. vixdum inito certamine, queis nullum in fuga dedecus, terga vertere. neque per aspera & cõfragosa euadentibus Prætor diutius institit. Missi dein vltro citroque legati, & ex vtriusque gentis commodo redintegrata pax est. Nec minori felicitate per id ferè tempus in Brasilia quoque compositi bellorum tumultus; cum, orto Lusitanos inter & Saluatoris accolæ iurgio, ab Ioanne Rege Brasiliæ defecissent. Sequuta dein quies. perque eam tranquillitatem liberior excursus Euangelio paruit. Thomæ Sosæ Prætori iam antè successerat Eduardus Acofta: & per opportunè cum eo insignes aduenerant è Societate Ies. viri Ludouicus Grana, Blasius Laurentius, Gregorius Serranus, Ioanes Consalvus genere Lusitani, Antonius Blasius Castellanus, & qui prouinciam hodie regit, Iosephus Anchiera Cantaber. Hisce adiutoribus instituta aliquot locis Ecclesiæ, atque in pago præsertim, cui Piratininga nomen: vagique Brasiliæ, quo commodius eruditi possent, paulatim in vicos aut oppida contributi; atque hinc etiam miraculis nonnunquam Deus prædicationi adstruebat fidem. inter cætera illud in signe referunt: Bello inter Piratiningæ incolæ & finitimas gentes exorto; cum in aciem exissent Piratiningani, neque opinata multitudine hostilium copiarum exterriti fluctuabant. Erat in exercitu virilis animi femina, paulo antè sacro lustrata baptismate. Hæc, percussos metu conspicata viros, magno animo hortatur, vti signo Crucis, Christiano more, se muniant, ac prælium sine dubitatione

tatione committant. Factum uti monuerat, ac dempto pauore tantus repente ardor atque fiducia cunctis injecta; uti alacres ac celsi pugnam inierint; magnaque edita strage, hostem in fugam auertunt intacti omnes, duobus tantum exceptis, qui salutaria piæ mulieris præcepta contempserant. sagittis ambo confixi, alter postmodum occubuit. Sub hæc, ad auri venas inuestigandas Lusitani milites cum fabris in mediterranea Prætoris iussu profecti. eorum animis Azpilcueta pastor adjunctus. ii per multos errores, variis, ut affolet, conflictati miseris & erumnis, denique ad Saluatoris urbem rediére nullo tantæ operæ pretio. At Azpilcueta è summis laboribus ac lassitudine morbum contraxit, quo sensim absumptus, magnum Brasiliis pariter ac Lusitanis desiderium sui reliquit. Interea exciti fama rerum, quæ à patribus gerebantur, Carigii & Ibiragiari populi Americæ interioris, dociles mitèsq; natura, Christianæ religionis præstantiâ adamauerant, Castellanis præsertim hortantibus, qui ad Paragaium amnem (is ex Argenteo defluit) sedes habebant. Nec dubitauère Carigii amplius ducenti, aliquot Hispanis admistis, audiendi Euangelii ac baptismi petendi causa, Brasiliam versus à sexcentis passuum millibus iter periculosum ignotumque capeßere. horum piæ voluntati breuiore compedio satisfactum. siquidem à Tupinaquinis diræ immanitatis gente intercepti ac trucidati, labes criminum suo protin⁹ cruore expiarunt, tanta beatitudinis æternæ concepta fiducia, ut inter ipsam necem percussores in hæc affarentur verba: Vos quidem arbitrato vestro, carnifices, fluxa hæc & olida membra concidite. animas certè non prohibebitis, quominus ad suum hodie conditorè ascendant. Per hunc modum mactati plerique, aliis vincla indita, vnus è Castellanis dumtaxat elapsus, cù ad sancti Vincentii Coloniam peruenisset, cuncta patribus ex ordine retulit. Missus extemplo ad Tubinaquinos haud sine aperto vitæ discrimine Petrus Correa, linguæ Brasiliæ (ut supra diximus) bene peritus; trucis ac sanguinariæ gentis fecit blando sermone permulsit, ac duos, qui supererant, exemptos è custodia Castellanos in Brasiliam perduxit incolumes. Cæterum ipse Carigiorum indole magnopere delectatus, illam sibi prouinciam à Nobrega depoposcit. additus illi comes è Societate Ioannes Sosa Lusitanus, eximia sobrietate ac patientia vir: præfinito spatio temporis, intra quod spatium redirent. Haud otiosa vel irrita fuit legatio. Ingenti labore totum illud iter emèssit, verbo & exemplo magnos in Carigia terra motus animorum fecere, non plebe tantum, sed primoribus quoque à patria vanitate magis in dies ad studium Christianæ veritatis accensus. Ab eò mu-

nere dum ad socios euocandos Brasiliã reperunt anno sæculi
 ius quinquagesimo quarto, sub ipsũ natalem Domini diem, quẽ
 Nobrega peregrinationis terminum dixerat; prælara vtrique ca-
 ti sudoris atque operis præmia diuinitus persoluta. Vetus quidam
 erat Castellanorum interpres, quem paulo antè Correa, captum a
 Brasiliis, & in epulas de more saginatum, ex eorum faucibus eri-
 puerat. magna huic erat cum Carigiis consuetudo & auctoritas,
 variis artibus & mira calliditate quæsita. Ab eius impuro conuictu
 quòd Correa, tollendæ publicæ offensionis causa, concubinam a-
 uulserat; ira percitus ille, & immemor acceptæ salutis, insimulare
 Corream & Sosam apud Carigos institit, & in summum odiũ ad-
 ducere, quasi cum hoste vicino in eorum perniciem conspirassent.
 Inde suspectos vulgò & inuisos, ethnici aliquot in itinere adorti,
 Brasilios primũ duos, qui cum iis ambulabant, dein Sosam mirũ
 illico genibus, & in preces effusum, sagittis eminus impetentes in-
 terimunt. postremò in Corream ipsũ arcus intendunt. is, aliquot
 iam acceptis vulneribus, cum eos placido nihilominus vultu ac
 sermone lenite conaretur; contrà illi pro verbis spicula redderent,
 flexis item ipse genibus, baculo abjecto, manus oculosque tollit
 in cœlum, peccatisque hostium ingemiscens, inter supremã depre-
 cationem densatis iectibus expirauit. Sunt qui factum eiusmodi in-
 dedecus & infamiam trahant gentis vniuersæ argumento probabili.
 sed mihi certis auctoribus compertum, clemẽti alioquin, ut su-
 præ diximus, ingenio viros, impij veteratoris dolo, & proditio-
 nis falso metu compulsos ad facinus. Certè, cum hæc scriberemus,
 de instituendo inter eos publico liberalium artium gymnasio à
 patribus agebatur. & vineam hanc, ut in primis fructuosam, Cor-
 rea Sosæque præcipua sibi cura colendam sumpserant. quorum
 ille, ante Societatis aduentum, Brasiliici nominis terra marique a-
 cerrimus insectator; postquam à patribus doctus est quãto id pra-
 culo fieret, nouis beneficiis veteres iniurias obliterare, totumque
 sese Brasiliorum saluti è patrum disciplina dicare constituit: præ-
 clarè secum actum iri putans, si in ea gente ad Christum adda-
 cenda vitam sibi ponere contigisset: ac proinde fideliter ac vigi-
 lanter admodũ versatus in opere, quinto initæ Societatis anno vo-
 ti compos effectus est. alter, ab olla & culina, quo in ministerio so-
 ciis aliquandiu deseruierat, ad gloriosam pariter ipse coronam af-
 citus, nouum patribus fratribusque solidæ virtutis ac submissionis
 certamen iniecit. Cùm hæc in Brasilia fierent, Ioannes Rex digni
 ipsius virtute ac pietate suscepit actionem; Abassini Regis ac re-
 gni ad Catholicam fidem atque ad auctoritatem sanctæ Romane
 Eccle-

Ecclesiæ tandem aliquando adiungendi, nam etsi ab Dauide legatus, de quo supra commemoratum est, Clementi VII. veneratione obsequiumq; detulerat; tamen, in tanto locorum ac temporum intervallo, ad ingenium deinde redierat Abassina gens, quippe cuius in animis hærebant Dioscori & Eurichetis penitus infixæ mendacia; & ab adulterino Alexandria præfule nihilominus iuris diuini responsa, ritusque sacrorum, & publicæ ac priuatæ ceremoniæ perebantur. quapropter vna superesse videbatur salutis ratio, si ab Romano ipso Pontifice legitimus & rectè sentiens Patriarcha ad eos pascendos regendosque populos mitteretur, & cum eo, spectata morum innocentia & sanitate doctrinæ theologi, qui concionibus, colloquiis, & frequenti disputatione; deceptis è mentibus letalium opinionum atque superstitionum fibras euellerent. Cuius rei perficiendæ hoc maiorem in spem venerat Ioannes, quòd Claudius Rex, cui Gamma pridem suppetias tulerat, optimè sese in Latinos Francosve (vt appellant ipsi) animatum & reconciliationis cupidum ostendisset. Rebus igitur cum Iulio iij. mox cum Paulo iv. diu multumque agitatis, ad consilium adhibito in primis Ignatio Loiola; tandem in id munus delecti è Societate IESV tridecim viri, sanctimonix non minùs quàm eruditionis laude præstantes, iique variis è nationibus. accessere ex eadem Societate probi aliquot vitæ quotidianæ adiutores. Neque vlli, tam arduam in expeditionem, tamque laboriosum iter atque longinquum, alacritas defuit. tantùm ab honorum vocabulis & insignibus cuncti & suo ipsi iudicio, & Societatis instituto, valde abhorrebant. ac proinde nominatim appellati ea de re quidam, præcisè negauerant. Eo dignior, quæ extolleretur, tanta humilitas visa. ac ne tergiuersationi vltra esset locus; ab summo Põrifice pro imperio coactus ad Patriarchatum euehitur Ioanes Nõnius Barretus Lusitanus, qui nuper in Africa redimendis iuuandisq; captiuis insignè operam summa cum prudentiæ & caritatis laude nauauerat; alterius Nonnij germanus frater, qui tũ Indicam Ignatij nomine Societate regebat. Huic episcopali dignitate coadiutores, vt appellat, iidemq; si quid ei grauius accidisset, successores pro potestate insuper adjuncti duo; Melchior Carnerius itè Lusitanus, & Andreas Ouiedus Castellanus, qui Collegio Societatis Neapolitano tũ præerat, mirus & corporis domitor, & gloriæ humanæ contèptor. illũ antistitis Niceni, hunc Hierapolitani titulo decorauit Põrifex. Neq; in quopiã eorũ hæere potuit cupiditatis aut ambitionis vlla suspicio: cùm & inuitos tanta onera subiisse constaret; & per hosce dignitatis gradus non ad opes aut vitæ commoda,

sed,

sed, vti declarauit euentus, ad vltimam egestatem, & arumnas, & quotidiana capitis pericula tenderent. Magnam verò expectationem delectus ille conciuuit. & cum de successu rerū variè, vt sit, pro suo quisque sensu loquerentur homines; tamen huic tantæ ac tam nouæ actioni vulgò fauebant. Ignatius verò in eandem, nō solam opi diuinæ implorandæ assiduis per se perque socios votis & supplicationibus excubabat; sed etiam, fessa iam ætate viribusque, suum ipse nomen operamque (modò fulgor ac species honoris abesset) summo Pontifici sponte detulerat. eumque eius ætati, & valetudini, maximis præterea occupationibus parceretur; accurata meditatione ad Claudium Regem scripsit litteras hoc exemplor:

» Domine mi in Domino nostro IESV Christo: Gratia tuæ Celsitudi-
 » dini, & salus, & affluentia donorum spiritualium, à Domino nostro
 » IESV Christo. Serenissimus Portugallia Rex, pro ea sollicitudine
 » ac zelo, quæ illi Deus creator noster ac Dominus dedit gloriæ san-
 » cti sui nominis, & salutis animarum, quæ vnigeniti eius filii precio-
 » so sanguine & vitâ redemptæ sunt; non semel ostendit mihi per li-
 » teras, pergratum sibi fore, si è religiosis nostræ minimæ Societatis,
 » quam vocant IESV, duodecim viros designarem, è quibus ille Pa-
 » triarchâ vnū, duos coadiutores pariter & successores eligeret. ill-
 » demque à Summo Christi Domini nostri Vicario suppliciter pete-
 » ret auctoritatem & ius, quo iure ad suas quisque partes ritè obe-
 » das ipsi cum sacerdotibus aliis in tuæ Celsitudinis regna transmit-
 » ti possent. Ego, pro eximis, inter cæteros Christianos principes, e-
 » iusdem Serenissimi Regis Portugalia meritis erga Societatem no-
 » stram vniuersam, nostraque vicissim omnium in illum obseruantia
 » & pietate, feci quod iusserat: consultoque sequutus numerum, qui
 » Christi Domini nostri Apostolorumque eius collegium referret;
 » præter ipsum Patriarcham, sacerdotes duodecim, supplementi ac
 » velut seminarii causa, è corpore nostro cunctos excerpti: qui ad
 » subleuandas iuuandasque animas, tuæ Celsitudinis imperio ac di-
 » ctioni subjectas, sese vitamque suam in omnem laborem atque dis-
 » criminen offerrent. Atque hoc libentiùs parui, quòd præcipua qua-
 » dam alacritate sentio me sociosque meos omnes ferri ad obsequiū
 » & cultum Celsitudinis tuæ, haud immeritò, quippe quæ inter
 » tot circumfusas vndique nationes infidelium, & hostium nominis
 » Christiani, vestigiis majorum suorum insistens, ad conseruandam
 » ac promouendam Christi Domini ac Dei nostri religionem & gla-
 » riam diligenter incumbit. Quam ipsam ob causam oprandum fue-
 » rat, vti, ad hæc tam recta tuæ Celsitudinis studia conatusque, sub-
 » sidium accederet spiritualium patrum, quibus & legitima pote-
 » stas

Has ab hoc Sactæ Sedis Apostolicæ fastigio deriuata, & fidei Chri-
 stianæ pura & sincera doctrina suppeteret. quæ nimirum duæ sunt
 clauēs illæ regni cælorum, quas Christus Dominus noster Sancto
 Petro, & omnibus qui deinceps in eius erant solio sessuri, promi-
 sit prius, dein ipsa re tradidit. Promisit tantummodo, cum ad eum
 dixit (vt legimus apud Diuum Matthæum Euāgelistam) Ego dico
 tibi quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam
 meam, & tibi dabo clauēs regni cælorum, & quicquid ligaueris su-
 per terram, erit ligatum & in cælis: & quicquid solueris super ter-
 ram, erit solutum & in cælis. Tradidit, ac promissa patrauit; cum
 post resurrectionem, antequam in cœlum ascenderet, seiscitatus ex-
 eo ter (quemadmodum affirmat diuus Ioannes Euāgelista) Simō
 Bariona diligis me plus his? subiunxit in singula responsa: Pasce o-
 ues meas: committens illi non partem aliquam ouium suarum, sed
 totam prorsus gregem, vniuersa cum plenitudine potestatis, ad a-
 lendos vitali Christianæ religionis pabulo cunctos, vbique fideles,
 eosdemq; ad ecclēstia sempiternæ beatitudinis pascua perducendi.
 Acceperis quidem Apostolis auctoritatem Christus Dominus no-
 ster imperiit delegatam, ac veluti extra ordinem: at Sancto Petro
 eiusque successoribus ordinariam dedit ac plenam, vti ab hoc sum-
 mo Pastore, tamquam à fonte, reliqui animarum pastores peterēt,
 eidemque acceptum ferrent, quicquid omnino iuris ad suum quis-
 que munus ac regimen obtinerent: quod olim adumbrasse per E-
 saiam videtur Dominus, cum de Eliachim loquens Pontifice Ma-
 ximo: Et dabo, inquit, clauem domus David super humerum eius,
 & aperiet, & non erit qui claudat, & claudet, & non erit qui ape-
 riat, quo videlicet typo figuratus est Petrus, eiusque successores,
 quibus datam integrā potestatem declarant clauēs, consuetum vti-
 que symbolum & in signe pleni atque absoluti dominii. Quæ cum
 ita sint, Celsitudo tua gratias debet ingentes Domino Deo nostro,
 quod ipsa regnante potissimum dignatus fuerit istis nationibus
 mittere veros animarum pastores, qui à Summo pendeant Pastore
 ac Vicario, quem reliquit in terris I E S V S Christus Dominus no-
 ster, & quantumque habent potestatem, quæ san- per ampla est,
 hanc ab eodem illo Vicario totam acceperint. Nec sine causa, pa-
 tri quoque tuæ Celsitudinis displicebat sumi ab vrbe Alexādrina Pa-
 triarcham, quippe, sicuti diuultum à corpore membrū, neque mo-
 tum, neque sensum, neque omnino vitam à corpore accipit suo; ita
 Aegyptius Patriarcha, sine ille Alexandriæ seu Memphi degat,
 cum schismaticus sit ac disiunctis ab hac sacrosancta Sede Apo-
 stolica, & ab Ecclesiæ totius capite Pontifice summo; videlicet vi-

„ tam gratia, & pastorem auctoritatem, nec sibi recipit ipse, nec
 „ alteri cuiquam valet legitimam impertire. Ecclesia namque Ca-
 „ tholica vna tantum est in orbe terrarum: neque fieri potest vt alia
 „ Romano Pontifici, alia pareat Alexandrino. Vti sponsus eius Chri-
 „ stus vnus est, sic sponsa illius vnica, de qua Salomon ait in Cantico
 „ ex persona Christi Domini nostri; Vna est columba mea & Osca
 „ Propheta: Congregabuntur filii Israel & filii Iuda pariter, & po-
 „ nent sibi caput vnum. & in eandem sententiam multo deinde post
 „ Sanctus Ioannes: Fiet, inquit, vnum ouile, & vnus pastor. Vna
 „ erat, quemadmodum in Genesi legimus, arca Noë; extra qua nul-
 „ la omnino salus. vnum tabernaculum, quod fabricatus est Moyses.
 „ vnum Hierosolymæ templum à Salomone conditum, quo in tem-
 „ plo sacrificare & adorare oportebat. vna, cuius staretur iudicio,
 „ Synagoga. Hæc nimirum omnia Ecclesiam denotabant, que vna
 „ est item; extra quam nihil boni. etenim qui cum eius corpore con-
 „ iunctus non fuerit, nempe nullum à Christo capite recipiet influ-
 „ xum gratiæ viuificantis animam, ac preparantis ad felicitatē eter-
 „ nam. Huiusce vnitatis declarandæ causa, contra quosdam hæreticos
 „ in Symbolo canitur: Credo vnam Sanctam Catholicam & Apo-
 „ stolicam Ecclesiam: damnatusque à sacris Conciliis error est, priuatas
 „ Ecclesias, seu Alexandrinam, Constantinopolitanam, aut similes
 „ dari, quæ communi omnium capiti subiectæ non sint Pontifici
 „ Romano, ex quo perpetua serie ab sancto vsque Petro (qui Chri-
 „ sti Domini iussu, vt à diuo Marcello martyre traditum est, Roma-
 „ nam elegit sedem, eamque suo cruore sanciuit) perducti Romani
 „ Pontifices; Vicarii Christi citra controuersiam a tot ac tanta san-
 „ ctitate doctoribus Latinis, Græcis, omniumque nationum habitis;
 „ ab sanctis Anachoretis, Episcopis, & aliis confessoribus adoratis; tot
 „ signis atque miraculis, tot denique martyrum, qui in hac fide & v-
 „ nione Sanctæ Romanæ Ecclesiæ vitam profudere, testimonio cõ-
 „ probari sunt. Merito igitur, consentienti Episcoporum omnium vo-
 „ ce, qui ad Chalcedonensem conuenerant Synodum, Papæ Leoni
 „ pariter acclamatum, Sanctissimus, Apostolicus, Vniuersalis. Et in
 „ Constantiensi damnata est hæresis negantium super omnes & sin-
 „ gulas omnium terrarum Ecclesias, Primatum Romani Pontificis emi-
 „ nere. Ad quas tam disertis firmasque patrum sanctiones atque decre-
 „ ta, Concilii quoque Florentini, quod sub Eugenio IV. præter alias
 „ nationes, à Græcis etiã, Armeniis, & Iacobitis tâto studio celebra-
 „ tum est; in hæc verba accessit auctoritas: Definimus, Sanctam Apo-
 „ stolicam Sedem, & Pontificem Romanum, in vniuersum orbem te-
 „ nere primatum, ac successorem esse Petri, & verum Christi Vica-
 „ rium,

rium, totiusque Ecclesie caput, & omnium Christianorum patrē
 & doctorem existere: & ipsi in Beato Petro, pascendi, regēdi, guber-
 nandi vniuersalem Ecclesiam, à Domino IESV CHRISTO potesta-
 tem plenam esse traditam. Iure igitur Serenissimus Rex David, tuę
 Celsitudinis genitor, misso ad obsequium Romano Pontifici defe-
 rendum legato, sanctam hanc Sedem omnium matrē ac principem
 agnouit. cumque alia multa & præclara ipsius pariter & tuę Celsi-
 tudinis acta numerētur, tū duo hæc eiusmodi sunt, vt eorum præ-
 stantiam nulla vnquam obscuratura videatur obliuio: ac proinde
 ab omnibus, qui sub isto viuūt imperio, immortales auctori bono-
 rum omnium Deo debētur gratiæ pro tam singulari in eos benefi-
 cio, vestra duorum opera, industria, virtute collato: cum alter om-
 nium primus se in illius potestate, qui Christi vices gerit in terris, &
 perpetuò fore professus sit; alter itē primus dictum ab eodē Chri-
 sti Vicario Patriarcham, verum ac legitimum Sacrosanctæ Sedis
 huiusce filium, in sua regna perduxerit. Etenim si in magni cuiusdā
 beneficii loco habendum est, vt profectò est, in sitos esse corpori-
 mystico Ecclesie Catholice, quod à Spiritu sancto viuificatur. ac-
 regitur, quam, teste Euangelista, idem Spiritus docet omnem veri-
 tatem; si eximium est munus, lucem sanæ doctrinæ intueri, & Ec-
 clesie fundamētis insistere, quā Apostolus Paulus, ad Timotheum
 scribens, domum Dei, columnam & firmamentum veritatis appel-
 lat; cui se promisit in æternum affore Christus Dominus, inquiens:
 Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi, vt legi-
 mus apud Matthæum Euangelistam; est sanè cur sine fine gratulē-
 tur istæ nationes Deo Domino & conditori nostro, cuius prouidē-
 tia, per tuam parentisq; tui Celsitudinem, tãto illos bono dignata
 est præsertim cum iure sperandum sit, ex hac ipsa conciliatione cõ-
 sensuque, fore, Christo Domino moderante, vt cum spiritualibus
 tēporaria quoque incremēta, non sine amplificatione imperii tui
 & hostium abjectione proueniāt. Sacerdotes qui mittuntur isthuc,
 omnes quidem, sed præcipuè Patriarcha, coadjutorēsque & succes-
 sores eius duo, spectata admodum virtute sunt, & nostra in Socie-
 tate probati per omnia: ac propter illustrem charitatem, & exqui-
 sitam rectamque doctrinam ad hoc tanti momēti opus adsciti. ne-
 que verò illis animus in idipsum aut alacritas deest, haud leui con-
 cepta fiducia, labores suos, ad Christi Domini gloriam, tuę Celsi-
 tudinis rem, animarum auxilium, pari cum operæ pretio collocan-
 di. Humanæ quippe salutis amor, illos, & Christi Domini aliqua
 saltem ex parte imitandi exstimulat studiū; qui cruciatus ac necem
 subiit volēs ac libēs, vt mortales ab æterna calamitate redimeret:

aitque per Euangelistam: Ego sum pastor bonus: bonus pastor ani-
 mam suam dat pro ouibus suis. hoc exemplo incitati Patriarcha &
 ceteri parati veniunt, hō verbo duntaxat, consilioque, & spiritua-
 libus adiumentis, sed ipsa morte, si res ferat, periclitantibus ani-
 mis opitulari tua. Celsitudo quoque interire illos ad consuetudi-
 nem ac familiaritatem admittent, eō maiore, ut spero, capiet in Do-
 mino voluptatem. Iam verò, quod pertinet ad fidem ac pondus
 eorum, quae ab ipsis vel publice vel priuatim exponuntur, non i-
 gnorat Celsitudo tua, omnium (quatenus ritè legari sūt) sed Patriar-
 chae praecipue dictis, Apostolicae fidei pondus & auctoritatem in-
 esse: ac perinde illis & Ecclesiae credi oportere, cuius ab ipsis inter-
 pretanda sunt verba & sententiae. Et quoniam Christi fideles cunctos
 Ecclesiae firmiter assentiri, eiusque decretis obtemperare, & siquid
 existat ambiguum aut obscurum, eandem consulete necesse est,
 non dubitò quin tua excellens pietas, prohibitaque publico edicto
 duratura sit in suis regnis, ut omnes omnium ordinum homines
 tum Patriarchae ipsius, tum eorum quos ille sibi substituet, dicta,
 praecipue, responsa citra ullam dubitationem sequantur. Constat
 ex Deuteronomio, de controuersis omnibus ac nodis ad Synago-
 gam Ecclesiae praesentiam referri solitum: hinc illa quoque Chri-
 sti Domini verba: Super cathedram Moysi sederunt scribae & Pha-
 risaei. id ipsum in proverbis docet sapientia Salomonis, cum ait:
 Ne dimittas praecipua matris tuae (ea est Ecclesia.) & alibi: Ne
 transgrediaris terminos quos posuerunt patres tui: in sunt eiusdem
 antistites. Denique tantum Ecclesiae suae tribui ac deferri vult Chri-
 stus Dominus, ut per Sanctum Euangelistam Lucam aperte denun-
 taret: Qui vos audit me audit: qui vos spernit, me spernit. & per Sa-
 ctum Matthaeum: Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & pu-
 blicanus. Ex quo apparet, ne aures quidem praebedas iis, qui alienam
 quippiam a sensu & interpretatione catholicae Ecclesiae attulerint,
 Sancto quoque Paulo in epistola ad Galatas id ipsum praemonete,
 cum ait: Si aliud vobis angelus de caelo euangelizauerit, praeter id
 quod euangelizauimus vobis, anathema sit ad summam, hoc idem
 Sancti doctores, Conciliorum Canones, fidelium omnium consen-
 sus & consuetudo planè demonstrant. Ac vicissim Patriarchae ac
 sociis pariter omnibus certum est fixumque, tuam Celsitudinem
 assiduo cultu, submissione, atque etiam, quoad fas piūque ferat,
 indulgentia prosequi. Nos verò, quotquot in hisce terris è mini-
 ma nostra Societate retinemur, tua Celsitudo ad omne obsequium
 in Domino paratissimos habeat. Nostris quidem certè precibus &
 sacrificiis, ut iam instituimus, Deo supplicare pergemus, ut Regia
 Celsitu-

Celsitudinem tuam, regnumque istud amplissimum in Sancto
Christi famulatu conseruet; deique illi ita transire per bona tem-
poralia, vt nō amittat aeterna. Idem ipse Deus ac Dominus noster
omnibus nobis, ad sanctissimam ipsius voluntatem & clarè cerne-
dam & ritè exsequendam, perpetuum lumen ac vires pro sua infi-
nita bonitate suppeditet. Romæ vij Kalend. Martias M.D.LV. Hæ
litteræ, quas ad Claudium, vt dixi, perferret, Ioanni Patriarchæ
designato, cum Pontificiis diplomaribus & sacro pallio de more
transmissa. Legationē totā Ioannes Rex pro sua cōsuetudine per-
quam liberaliter instruebat. oratorē insuper declarauerat è suis
familiaribus primarium virum Fernandum Sōsam, qui Patriarchæ
honoris causa in Abassinā vsque deduceret. Accedebant regalis
opulentia dona, intextæ auro argentōque vestes, & sacrorum in-
strumenta magnifica. Dū hæc parantur, maturè ab Goa Regis ius-
su profectus ad Claudium Iacobus Diazius, qui aduētum Patriar-
chæ & comitum nuntiarent, eisque aditum in ea loca muniret. Vnā
missus à Prætorē, Cōsaluus Rhoterigijs, (de quo supra memorauim-
us) egregiè pius & eruditus è collegio Societatis Goano sacer-
dos. huic mandatum (nondum explorato ad liquidum sensu Abas-
sini Regis) vti rem totam probè cognosceret; conceptosque ab eo
bonæ mentis igniculos interim accuratè foueret excitaretque.
Simul, superstitionibus è Christophori Gammae clade Lusitanis, quo-
rum plerique in iis terris matrimonio sese illigauerant, spirita-
lem opem ac solatium afferret. Sapienter id prouisum ac præten-
tatum, exitus docuit. Biremibus duabus, vnus mensis nauiga-
tione, ad Arquicum Abassinæ ditionis expositi ambo, in regia
statiua (quæ subinde principi mutare mos est) terrestri aliquot
dierum itinere peruenerunt. Biduo post admissi ad colloquium:
& Lusitani Regis epistola publicè recitatur, in qua erat: Quod
sese Claudius, aui ac parentis exemplo, rectæ in Deum fidei
& Catholicæ communionis cupidum ostendisset, gratissimum
id omnibus Christi cultoribus ac sibi præferim accidisse. atque
ob id se missurum anno proximo certum è sua familia virum,
& cum eo perspecta morum innocentia & doctrinæ sinceritate
patres, qui optimis eius studiis toto pectore deseruierēt. Sub hæc
& alia in eam sententiam, è Lusitanis adstantibus Abassinæ lin-
guæ peritis cognita, Rex veluti oppressus, obducto vultu, ser-
mone confuso, perplexa quædam & incerta respondit. ingenii mo-
bilitate, vel improborum suasu immutatum hard dubiè certeres.
Modestè post hæc interrogatus, quid ita super ea re litteras ad
Ioannem vltro dedisset; reiecta in librarium aut interpretem

culpa, se quidem fraterna in Lusitanum Regem voluntate esse ac fore subiunxit; ceterum nihil sibi minus in mentem venisse, quam vtridcirco a maiorum institutis, ac tot seculorum spatio corroborata religione deficeret. Attamen Rhoterigius, ope fretus diuina, captatisque temporibus, Claudium omni ratione ad sanitatem reuocare conatus; miram in eo & primoribus regni, Conciliorum, & Ecclesiasticæ historiæ, ac diuini & humani iuris inscitiam apprehendit, Neque tamen astus aberat. callidè vel in primis ipse Rex agere; occupationes modò simulare; modò longis, & alienis, & non inuenientibus exitum sermonibus de industria tēpus extrahere; in angusto comprehensus, palam eludere, pleraque insidari; interdum etiam infimi sacerdotis qua sortem, qua confidentiam acerbè perstringere. At Rhoterigius, cū & malignos aditus, & iniquiorem in dies coram disputandi conditionem animaduertisset, librum subseciuis interim operis ab se confectum, & Chaldaicè vtrunque redditum, obtulit Regi. quo libro, confutatis Abassinæ gentis erroribus, Ecclesiæ Romanæ summum inter omnes Ecclesias culmen ac potestatem apertè monstrabat. Aduersus hunc librum dum Claudius petita è variis cœnobiorum bibliothecis volumina dies noctesque perlustrat, neque tamen extricat quicquam; Latini sacerdotis nomen, & insignis in eo cuiusdam sapientiæ famam toto pænè regno vulgauit imprudens. ac ni cautè suppressus liber fuisset, magnos procul dubio concursus ad Ecclesiæ Romanæ gremium apparebat fururos. auxit rumorem Abuna, (sic enim Ægyptios Antistites vocant) nuper in eas regiones Alexandria missus. hunc Rex certaminis causa cum Rhoterigio committere cupiit, atque etiam vt scriptis Rhoterigii responderet hortatus est. At ille, rugosa fronte, superciliis adductus, nullum, ait, sibi cum hæreticis commercium sermonis esse: neque se illic altercandi cum peregrinis, sed cleri ordinandi gratia destinatum. quin religionem vltro incussit Regi, quod impia scripta legere esset ausus: idque ne in posterum faceret, minaciter vetuit. Inter eiusmodi frustrationes ac moras sextus effluerat mensis. cumque iam tempus reuersionis instaret, Rhoterigius, per sacramenta expiatis & confirmatis in officio Lusitanorum animis, ab Rege veniam abeundi cum Diazio petit; ac simul obsecrant, missis ambagibus promat, quid super aduentu Patriarchæ & comitum referri imperet Goam. ille, quod ad parum aduentum attineret, Mazuæ præstò fore dixit è suis, qui descendentes exciperet, atque ad se cum fide curaque perduceret. vbi coram eos audisset; tum se, quid facto opus esset, deliberaturum.

Simul

Simul, auri decem uncias Rhoterigio in viaticum erogari iubet. ille, accepta voluntate, pecunias rejicit. Goã dein repetentes, circa Zeilanam oram subita coorta procella euerso nauigio, propè demerfit. saluti fuit, suppliciter inuocatum Beatæ Virginis auxiliũ. eius præsentis ope, desperatis iam rebus, nullo nautarum ministerio suam in sedem carina rediit. ita fluctus exhausti. votiua dein casus effigies Goã in eiusdem Dei Matris templo suspensa. Per eodem forè dies, quibus in Aethiopiam Rhoterigius erat profectus; è Lusitania præmissi, dum grauiora Patriarcham negotia morantur, ex eius comitatu decem, ac varias, vt fit, in naues impositi, Mosambicum incolumes deuenère. A Mosambico dum vastum præcidunt Oceanum, abducta ab cæterorum conspectu oneraria vna, in syrtim per tenebras noctis impingitur. neque tumidum erat mare, & paruo interuallo, breuia, ignotam ad insulam exigui admodum ambitus pertinebant. Eo tutius, dirupto aluco, nauæ vectoresque, trecenta circiter capita, in terram effusi. verùm squalidus & ab omni humano cultu desertus erat locus. & è comæatu nautico modicum quid vini & cibaria, eaque ferme vitata, supererant: vt ni properè subueniretur, vltima necessitas ac dira fames instaret. extemplo nauarchus opis petendæ gratia scapham cum eximiis viris triginta conscendit, & leucarum quingentarum, vt nauæ supputant, spatium emensus, haud sine miraculo Goam applicuit. mox, è naufragii reliquiis raptim concinnato nauigio, quinquaginta ferme alii subsequuti. remasere adducetos, in iis è patrum numero tres. Cõsaluus, Paschalius, & Alphonsus Lupius. hi ab antecedentibus liberaliter inuitati; præcipuam conditionem in communi discrimine recusarunt: afflictâque turbam & inopem, suis quoque officiis ac præsentia destituti, quo erant caritatis ardore, passi non sunt. Eorum periculo cognito Prætor Barretus confestim cum duabus celocibus eundem Nauarchum, & nauclerii ordinis præfectum, quem gubernatorem maximũ appellat, ad naufragos quærendos ac deportandos abire iussit. irritus fuit labor. & ingenti, vt diximus, interuallo distabat; & insula quo minor, eo ad inuestigandũ obscurior. Ergo non antè inuenti, quàm inedia ad vnũ omnes absũpri sunt. Eius rei nũtius Goam allatus, mœrore ciuitatẽ impleuit. Socii tres æterno virtutis & caritatis præconio celebrati, quòd oblato ad salutem exitu, suis tamè ipsi capitibus aliena solatia prætulissent. Anno insequenti, Ioannes patriarcha, Andreas Episcopus, & Ioannes Mesquita, oratore Sosa inter nauigandum extincto, Goam deuehuntur incolumes. ibi cognito Claudium, contra opinionem & famam, in

veterum erroribus & impia secessione perstare, digna cōsultatione res visa. Adhibiti præter lectissimos e Societate patres, Ecclesie quoq; Goanae viri primarii. Ac Patriarcha quidē, quamquam alperis ac periculosis in rebus, tamen sese in omniū aleam Christi causa paratum ostendere. ceteris nequaquam e Sedis Apostolica dignitate visum, eo loco fastigiis que personam, tot tantisque Pontifici Romani decretis ac iudiciis inelytam, seiuncta e Catholico ceteri genti præbere ad ludibrium & contumeliam os. Verum, ne prædamnata & abiecta repente per metum vel ignauiam tanta expestationis apparatusque legatio, & si quid sanari experiedo posset, omissum vlla ex parte videretur; Andream Episcopū duobus tribusve cum sociis Abassiam adire, quæque Rhoterigius incassum egerat, pari fide, maiore auctoritate, rursus aggredi placuit: & prout sese res darent, per litteras Patriarchæ Ioanni suadere vel dissuadere prouinciam. Ille, tam præclaram de Christo bene merendi & exercenda patientia occasionem atripuit libens. Cum Emanuele Fernãdo sacerdote, & paucis præterea comitibus in Abassiam profectus; nihilo quam Rhoterigius faciliorem aut æquiores expertus est Regem. Major dein illis oblata omnis virtutis explicanda materies. Paucis namque post eorum aduentum diebus, Claudio à perduellibus acie victo ac perempto, successit Adamas frater, olim desertor fidei Christianæ, vir immanis ac ferus, & Apostolica Sedis hostis acerrimus. is, vincitum Andream, in castra bellumque raptauit, comites, probris & cōtumeliis; Abassinos quotquot catholica veritati fauere visi sunt, vario genere pœnatum affecit, atque ipse demum a Turcis, quorum arma rebelles in regnum ascuerant, ingenti clade fusus fugatusque est. & ab iisdem, Andreas ac socii primò capti crudeliterque direpti, postmodum igne in hospitium iniecto viui panē combusti, denique tanta premi rerum omnium inopia capti sunt: vti ad vitam tolerandam, ne à pusillo, quem supra dixi, Catholicorum abscederent grege, bobus & aratro quæstis, terrā suis ipsi manibus colebant. Atq; inter hæc difficultates & incōmoda quotidiana, caritatis & obediẽtia gloria clarus Andreas, diuexato miris modis & fatigato corpusculo tandem excessit. Per hunc modum de aggregandis ad Catholicorum numerum Abassinis elusa bonorum spes. At Patriarcha Ioannes, Albuquerque Goano Episcopo vita functo, cum ad illius Ecclesie gubernacula vocaretur, nunquam, vt eam reciperet procuracionem, adduci potuit. Suum ipse quin potius apicem, quoad liceret, ad Societatis normam & instituta submittens, perpetuam abstinentiæ, religionis, industriæ laudem ad vltimum vsque spiritum

ram aequali tenore perduxit. Melchior, Nicenus Episcopus, pari moderatione cum se panē in ordinem redegit; in Thomæos Christianos è consuetudine Societatis excurrens, Nestorianum pseudoepiscopum, inficientem praua doctrina populorum animos, egregie confutauit ac fregit; aliisque deinceps viro forti dignis actionibus cum iniquorū similitates & odia subiisset; directa in eius caput sagitta, pileoque decussio, propemodū interfectus; in Sinas denique iussu Romani Pontificis abiit. ibi ad Amacanū hodie Lusitanorum emporium, ætatis iam exactæ reliquias, propaganda fidei & Christianorum animis ritè curandis infumit. cæteri Patriarchæ socii varias ad Vnctiones de more destinati, vitam in suo quisque munere posuere. insignem inter eos perhibent Anronium Quadrimum Lusitanum, qui vniuersæ dein prouinciæ quatuordecim annos magna cum sanctitatis & prudentiæ laude præfuit. Verum circa irritæ expeditionis initia; neque leuioris momenti aliam, neque meliorem successu tentauit. Bõferrus è familia Franciscana sacerdos natione Gallus, minimè vulgari vel doctrina vel sanctimonia vir, Is, rei Christianæ studio incensus cum in Indiam peruenisset, audita Pegusiani regni amplitudine, vitis & superstitionibus incolarum, eam sibi præcipuè gentem omni ope subleuandam, ac fidei rudimentis imbuendam suscepit. Igitur Goa profectus ad Diui Thomæ coloniam, ex qua frequens in littora Pegusiana traiectus est; cum eius colonij Vicario, & Alphonso Cypriano, & cæteris Lusitanis amicitiam iniecit. iisdemque adiutoribus in onerariam admissus, difficili admodum ac periculosa nauigatione ad emporium, cui nomen Cosmi, deuenit. Prorsus ignotæ, paulo ante Correx aduentum, de quo supra diximus, nostris hominibus eæ gentes fuerant. ipsius dein Correx & comitum relatu, multa de illarum diuitiis moribusque comperta. Bomferri postea litteris de origine Pegusiorum præter fabulosas quædam opiniones acceptum, stirpem eos ab Iudæis exsilibus ducere, qui ab Salomone dånati ad Ofiranas aurifodinas, ea loca primi tenuerint. Fertilissimus verò ager, & exspatiantibus latè cãpis, alendo pecori bonus, & affluens omni varietate rerum est. quippe, aluedo nauigabili, & flexuoso discursu piscosi amnes intermeant. è quibus vnus è Ciamaio lacu centū & quinquaginta leucarum decurrit spatio; atque ad instar Nili statis incrementis in triginta circiter leucas exundans, præpingui ac feraci limo rigat arua felicia. Accedunt ad opulentiam, crebra introsum æstuarua, facili commercio gentiū exterarum; ac mira quidlibet importandi exportandiq; copia & facultate. Cæterum ignara Dei, &

in omnē libidinē scelusque proiecta gens est, ac miserādis opinio-
 num erroribus inuoluta: è quibus nonnulla hoc etiam loco atti-
 gisse operę pretium fuerit: vt ex ea comparatione Christiani, cum
 sua clariùs agnoscant bona, tum ad eadem aliis impertienda vehe-
 mentiùs inardescant. Iam primùm, qui apud eam barbariem sapien-
 tes habentur, infinitos perpetua serie ac successione mundos ab
 omni æternitate constituunt. innumerabiles item Deos: quorum
 aliquot in singulis mundis variante numero deinceps existant. qui
 nunc voluitur, hunc Deos quinque habiturum affirmant, quo-
 rum quatuor iam abierint. postremum hunc ante bis mille & no-
 uaginta nouem annos aiunt è vita migrasse; nunc sine Deo sunt,
 post multorum annorum curricula venturum alium expectant:
 eo quoque demortuo mundum hunc ingenti conflagraturum in-
 cendio; vti mox reparetur succedatque moles noua, suos item
 Deos ac proprios habitura. in Deorum autem cœrum homines
 referuntur, ea tamen lege, si priùs in aquatiles, terrestresque, &
 aërias omnium generum animantes varia transmutatione migra-
 uerint. Qui ex hac vita decedunt, iis triplicem fingunt sedem; Na-
 xac, is tormentorum est locus; & Scuum, deliciis ac paradiso Ma-
 hometano persimilem: & Nibam, quæ vox, omnis essentię priua-
 tionem, & vltimum corporis & animi interitum notat. duobus in
 prioribus animæ tam diu detinentur, atque inde repetitis nascendi
 vicibus in mundum toties redeunt, quoad in Nibam admitti, hoc
 est, prorsus ad nihilum redigi denique mereantur. Hæc & id genus
 alia Pegusiani dogmatis elementa sunt; exstantque multa de hoc
 genere toto conscripta volumina. Ex iis principiis, & eiusmodi
 vanitate, quàm prauus numinum cultus, quàm absurda cæremoni-
 a, quæ portentosa opinionum, quæ vitiorum sequantur monstra,
 non expers doctrinæ, vel rerum imperitus facilè quiuis existima-
 uerit. Accedit ad cumulum malorum, quòd hæc tenebras circū-
 sepit dæmon, vt solet, summa difficultate luminis inferèdi. si qui-
 dem ipsius artificio planè persuasum ac penitus infixum habent
 Pegusii. cuiuslibet alterius, quamquam ex ipso demissæ cælo do-
 ctinæ vel sectæ, decretis aut placitis, aures, nedū assensum, absq;
 inexpliabili scelere præberi nō posse. Bomferrus, in Cosmi de quo
 dicebamus emporio, tribus ferme annis, inter hæc explorata my-
 steria, linguamque ediscendam, ingenti labore miserięque con-
 sumptis, (ita tamen vt adiuuandis per id ipsum tempus Europæ
 mercatoribus operam daret) sermones demum de Christiana reli-
 gione serere pederentim aggreditur. Vnius æterni triniq; Dei
 prouidentiam, vniuersitatis huiusce molitionem ex nihilo, primi
 homi-

hominis crimē in posteros omnes letali contagione transfusum; necessitatem satisfactionis infinitæ, quam præter Deum præstare cum posset nemo; Deus ipse, redimendi generis humani gratia factus, homo, volens prudensque pro sua immensa bonitate subierit; ad hunc humanæ salutis auctorem quotquot sese per fidem, & imitationem, & caritatem adiūxerint; hisce omnibus inenarrabilia quædam & sempiterna esse in cælo præmia constituta: qui secus; hisce in tartaro item exquisitissima in omnem æternitatem parata supplicia; ad vtram quisque pertineat classem, extremo voluentium seculorum die, cum animæ vita functæ rursus corpora induerint, Deum ipsum indicem in celeberrimo superum inferumque conuentu lata sententia planum esse facturum. Hæc igitur, & alia rectæ fidei capita, cum per occasionem exponere Dei famulus, multisque partim exemplis partim rationibus affirmare tentasset; mirum quàm obduratos obfirmatosque contra omnem veritatem animos incolarum offenderit. alii, vt fabulas ac deliramenta ridere; alii, vt pestes & piacula prorsus abominanda respuere, neque multum ab vltimo exitio aberat ignotus præco, si nouam ab omni memoria disciplinam ac religionem porro inculcare institisset. Ergo non sine causa veritus, ne super discrimen capitis, & quotidianas ærumnas, oleum quoque & operam perderet; amicorum suasu, re infecta, retro vnde venerat in Indiam reuertit. Per eosdem ferè dies atrox Cocini facinus editum. in capsula, quæ piorum collationibus in maximo vrbe templo prostrabat, nefariæ schedulæ à custodibus reperiæ, cum horrendis in Christum salutis humanæ parentem maledictis ac iurgiis. Lacerabatur simul è Sacietate Confalvus Sylueria, qui ad Manomotapam Aethiopiæ deinde Christi causa peremptus est, ac tum in eadē vrbe conciones habebat, vir nobilis genere, sed virtute & eruditione multo nobilior. Huius tam sacrilegæ tamque infandæ audaciæ crimen haud obscuro indicio hæsit in falsis è circuncisione fratribus, qua ex sæce aliqui ex Europa subinde, pretio à limenarchis aut nauium magistris furtim admissi, mercatorum habitu in Indiam peruehuntur, ibi cum Aegyptiis ferme Iudæis, (quorum in iis locis numerus ingens) aliarumque nationū & sectarum hominibus, in Christiani deinde nominis damna perniciemque conspirant. Ex eo, de inducenda in illas regiones sacra Inquisitione agi captum ab Rege: quæ hodie per idoneos probatosque iuris diuini consultos iudicia Goæ magno rei Christianæ bono exercentur. Interea Melchior Nonnius, ab Goa per varios ancipitesque admodum casus ad Sinarū littora primùm, inde,

redem-

redemptis è custodia Lusitanis, quorum antè meminimus, in Iaponios biennii ampliùs nauigatione perfertur. comiterque & benignè exceptus ab Rege Bungi, Cosmum Turrianum nec opinato ibidem offendit, qui ab euersa excisaque iterum per intestinas ciuium discordias rabièque Amangutio vrbe sese in ea loca receperat. Cedrinas aedes eleganti opere, itemque aream templo cõdendo, nec non annuè pecuniè modicum quid patribus adsignauerat Rex: eius areæ pars cœmeterio è Christiana consuetudine dedicata: pars altera in vsum valetudinarii publici ite mediuisa bifariam: vti elephantiaci, quorù est in iis terris magna multitudo, seorsum ab cæteris ægrotis haberi curarique possent. Id opus, quo magis nouum insolitumque, eo maiore approbatione celebratum ab incolis, multique inde, sed vt antea plebei ferme, ad Christum accedebant. At Melchior, haud ignarus, ad excitandos ad virtutè pietatemque populorum animos, quantum sit in principis exemplo momenti, Regem ipsum variis rationibus ad verum Dei cultum conabatur adducere: successum tum quidem minimè lato: quod neque dum tumultus planè quicuerant; & Rex è Ienxuana hæres, quæ negat spiritum esse vllum, aut omnino quicquam præter ea quæ sensu percipimus, a voluptatibus, queis dudum adfuerat, ad Christianæ disciplinæ seueritatem traduci se nullo pacto sinebat. Egit cum eo Melchior, vti cum aliquot saltem Bonziis præcipua sapientiæ fama, coram ipso regni que proceribus disputationem ac certamen haberi de religione permitteret: ne id quidem impetratum. Inde cum exiguam in præsentia cerneret proficèdi spem, Cosmo cum sociis ibidem relicto, ad suum ipse provinciale munus reuertit in Indiam. Sextus & quinquagesimus tum seculi huius agebatur annus: eo ipso tempore Ignatius Loiola Romæ, non tam ætate confectus, quàm ieiuniis vigiliisque, & super omnia desiderio Christi, decesserat. Huic, cum aliis in prouinciis, (ipsas enim duodecim ab se Dei munere constitutas reliquit) tum in India præsertim, solemnè ritu & exquisitis cœremoniis parentatum est. tamen si minimè deerant qui tam illustri sanctitate viri patrocinium implorandum potius, quàm fundendas pro eo preces haud absurde affirmarent. Cerrè ab illius excessu (vei optimum patrem in cœlo suorum captis adesse conijceres) per omnes fundatæ ab eo Societatis ordines, recens quædam ad pios labores & lacritas, nouus mentium ardor vigorque diffusus: & Indicus ager culturæ & sationibus vberiore quàm antea prouentu respondit. annis quippe proximis quatuor, Goæ duntaxat, præter incertam summam eorum qui à Franciscanis & Dominicis ablati sunt, baptizati

baptizati ab Societate IESV mille primū & octoginta, mox mil-
 le nonagēti sexdecim, dein tria millia ducēti sexaginta, demum in-
 cremento notabili duodecim millia septingēti quadraginta duo.
 In his regia virgo fuit, adulta iam ætate, Mealis filia, ob generis
 claritatem Regi Mahometano cuidam in matrimonium destina-
 ta hæc, tempestivis nobilium feminarum adhortationibus, item-
 que psalmis, & catechesi, & supplicationibus, quæ per urbem ha-
 beri consueverant, studio Christianæ religionis incensa, dum Præ-
 tor Barretus tota de re Mealem docet, ac furentē ira placare con-
 tendit, matris ancillarumque pertinaces & impias eluctata ma-
 nus, ad paratum in platea vehiculum, adjuvare Prætorē, sese pro-
 cipit, inde cū honestissimo comitatu ad spectatæ virtutis ac pu-
 dicitia matronam perlata, Didaci Pererix conjugem, adhibito
 scriba publico testibusque, Christianam sponte se fieri velle pro-
 fessa, post aliquot dies in divi Pauli tēplo ab ipso Aethiopiæ Pa-
 triarcha, vitalibus aquis abluitur, & sacro MARIÆ nomine de-
 coratur, tanta civitatis, univērsæ lætitia tantōq; concursu, ut præ-
 tor ipse, qua erat pietatē, virga ad submovendam turbam arcepta,
 lictoris munde fangeretur. eidem virgini cū a primotibus Lusit-
 anis privatum, tum a Prætorē data publicè munera, & annui re-
 ditus aureorū circiter octingentorum ē filco regio in alimenta de-
 creti. Jam ex ipsis quoq; Regibus Molucarum, is qui Bactianū ob-
 tinebat insulam, quamquam acriter obnitente socero Ternaten-
 si, tamen constanti animō sese ad Christum applicuit, abolitaque
 Mahometana superstitione, ac fanis euctis, defixas haud vno lo-
 co præaltas Cines adorari à popularibus iussit. Ac Soloris quoq;
 Rex (quæ salubris admodum ora, gradus octo cum quadrantibus
 tribus ab Equatore in meridiem sita, leucas distat à Malaca tre-
 centas) cum familia regniq; proceribus ab Lusitano quodam in-
 stitore baptismum accepit. patres deinde a Malaca per litteras in-
 vitatos cū propter paucitatem non impetrasset, fratris filiū Re-
 gem designatum, cui Laurentio nomen, apprime bona iuvenem
 indole, Malacam ipse transiit: nimirum ut ibi per otium expoli-
 tus, ad suos deū erudiendos reuerreret in patriam. Hæc Solo-
 rani. Ac multæ in super eius plagæ nationes, eū Euāgelii nomē per-
 tenui accepissent fama, miram in cupiditatem Christianæ religio-
 nis exarserant. Quibus ut Ioannes Rex propter multitudinem at-
 que distantiam cunctis opitulari non posset; Indicos quidem cer-
 tē neophytos novis decretis ornare, beneficiis atque muneribus
 augere pergebat. is audita Petri Mascarenix morte, cū præclarè
 intelligeret ad amplificationem rei Christianæ plurimum inter-
 esse,

esse,

esse, cuiusmodi moribus ingenioque Prætor Indiam regeret; circumspectis omnibus Lusitani primoribus regni, præfectum cubi-
culi Constantinum Brigantię Ducis fratrem in id ipsum delegerat
munus: qui provinciam illam adedò sanctè ac prudenter postmo-
dum obtinuit, vti deinceps ituris eò magistratibus, officii exem-
plum ac norma vnus ipse proponi consueuerit. Iam in id quoque
Ioannes acriter animum & cogitationes intenderat, vti Francisco
Xauerio pro sanctitate viri, & immortalibus in Ecclesiam Christi
promeritis, cœlestes more majorum honores à Pontifice Romano
decernerentur. Atque idcirco per litteras Indię Prætori mandarat,
vti quęcunque per Xauerium Deus miracula perpetrasset, verè at-
que accuratè indagata colligeret: cuius nos inquisitionis auto-
graphum exemplar cum testimoniis publicis priuatisque apud
Conimbrigense Collegium nuper inspeximus. Hęc meditantem
ac molientem, neque sera neq; inexpectata Ioannē abstulit mors,
cùm ætatis annum, viribus dudum affectis, ageret quintum & quin-
quagesimum: vir planè magnus & venerabilis, ac præter cæteras
laudes æterno præconio celebrandus, quodd imperii moderatiõne,
cultuque bonarum artium, & studio religionis amplificandæ, for-
mam speciemque benefici, & mitis, ac verè Christiani Regis ex-
presserit.

HISTORIARVM INDICARVM FINIS.

